NN 19/2020 (20.2.2020.), Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-III-1822/2017 od 23. siječnja 2020.

USTAVNI SUD REPUBLIKE HRVATSKE

481

Ustavni sud Republike Hrvatske, u Drugom vijeću za odlučivanje o ustavnim tužbama, u sastavu sutkinja Ingrid Antičević Marinović, predsjednica Vijeća, te suci Mato Arlović, Snježana Bagić, Davorin Mlakar, Rajko Mlinarić i Miroslav Šumanović, članovi Vijeća, u postupku koji je ustavnom tužbom pokrenula Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, koju zastupa Zorislav Zaninović, odvjetnik u Zagrebu, na sjednici održanoj 23. siječnja 2020. jednoglasno je donio

ODLUKU

I. Utvrđuje se da je u povodu rješenja Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj: Rev-x 405/15-2 od 24. siječnja 2017. i presude Županijskog suda u Zagrebu broj: Gž-1199/13-2 od 20. svibnja 2014. podnositeljici ustavne tužbe povrijeđeno ustavno pravo vlasništva zajamčeno člankom 48. stavkom 1. Ustava Republike Hrvatske (»Narodne novine« broj 56/90., 135/97., 113/00., 28/01., 76/10. i 5/14.).

II. Vlada Republike Hrvatske dužna je osigurati otklanjanje posljedica povrede ustavnog prava podnositeljice u primjerenom obliku (u nekretnini, novcu ili na drugi način) u visini koja čini razliku između iznosa koji je podnositeljica dobila od prodaje stana, koji je predmet ovog ustavnosudskog postupka, do iznosa njegove tržišne vrijednosti na dan njegove prodaje.

III. Nalog iz točke II. izreke provest će se u roku od tri (3) godine od dana objave ove odluke Ustavnog suda u »Narodnim novinama«.

IV. Ova odluka objavit će se u »Narodnim novinama«.

Obrazloženje

I. POSTUPAK PRED USTAVNIM SUDOM

1. Ustavnu tužbu podnijela je Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti (u daljnjem tekstu: podnositeljica), koju u postupku pred Ustavnim sudom zastupa Zorislav Zaninović, odvjetnik u Zagrebu.

Ustavna tužba podnesena je u povodu presude Županijskog suda u Zagrebu (u daljnjem tekstu: drugostupanjski sud) broj: Gž-1199/13-2 od 20. svibnja 2014. (u daljnjem tekstu: drugostupanjska presuda), kojom je odbijena kao neosnovana žalba tuženice (ovdje podnositeljice) i potvrđena presuda Općinskog građanskog suda u Zagrebu (u daljnjem tekstu: prvostupanjski sud) broj: Ps-479/08-42 od 31. svibnja 2012. (u daljnjem tekstu: prvostupanjska presuda).

Prvostupanjskom presudom nadomješten je ugovor o prodaji stana na kojem postoji stanarsko pravo, a kojim podnositeljica prodaje tužitelju Ž. Z. (u daljnjem tekstu: tužitelj) stan u Zagrebu, T. ž. f. 11, površine 38,07 m^2, sagrađen na zk.č.br. 2338/76 upisanoj u zk. uložak broj 11838 k.o. Grad Zagreb za 23.842,00 kuna. Prema osporenim presudama podnositeljica (tužena) prodaje tužitelju (nositelju stanarskog prava) stan u svom vlasništvu pod uvjetima propisanim Zakonom o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo (»Narodne novine« broj 27/91., 33/92., 43/92. – pročišćeni tekst, 69/92., 25/93., 48/93., 2/94., 44/94., 58/95., 103/95., 11/96., 11/97., 68/98., 96/99., 120/00. i 94/01., u daljnjem tekstu: Zakon o prodaji stanova).

1.1. Podnositeljica je istodobno s pravodobnom ustavnom tužbom protiv osporene drugostupanjske presude podnijela i reviziju Vrhovnom sudu Republike Hrvatske. Zbog navedenog, u tijeku ustavnosudskog postupka podnositeljici je upućeno tzv. revizijsko pismo broj: U-III-4835/2014 od 27. kolovoza 2014. s uputom da nakon odluke o reviziji može predložiti nastavak ustavnosudskog postupka. Vrhovni sud je rješenjem broj: Rev-x 405/15-2 od 24. siječnja 2017. (u daljnjem tekstu: rješenje Vrhovnog suda) odbacio reviziju podnositeljice kao nedopuštenu.

Podneskom zaprimljenim u Ustavnom sudu 18. travnja 2017. podnositeljica je predložila nastavak ustavnosudskog postupka proširivši ustavnu tužbu i na rješenje Vrhovnog suda. Predmet se sada vodi pod brojem U-III-1822/2017.

2. Od prvostupanjskog suda pribavljen je spis broj: Ps-479/08.

II. ČINJENICE I OKOLNOSTI PREDMETA

3. Predmet spora je tužbeni zahtjev F. Z. (pok. majke tužitelja) za nadomještanje ugovora o kupnji stana na temelju članaka 4. i 9. Zakona o prodaji stanova. Pok. majka tužitelja podnijela je 31. ožujka 1993. podnositeljici zahtjev za sklapanje ugovora o kupoprodaji predmetnoga stana, koji zahtjev je podnositeljica odbila, nakon čega je pok. majka tužitelja 18. svibnja 2000. podnijela tužbu Općinskom sudu u Zagrebu zahtijevajući od suda da donese presudu kojom će nadomjestiti ugovor o kupnji stana.

U tijeku parničnog postupka majka tužitelja je preminula te je parnicu preuzeo njezin sin (sada tužitelj). Prvostupanjski sud dopustio je preuzimanje parnice jer je utvrdio da je sin bio sunositelj stanarskog prava.

3.1. Prvostupanjski sud utvrdio je da je pok. majci tužitelja stan koji je predmet spora dodijeljen na privremeno korištenje na temelju rješenja od 28. travnja 1961. dok se za nju ne uredi drugi stan. To rješenje u cijelosti je zamjenjivalo ugovor o korištenju stana, čime je pok. majka tužitelja stekla pravo predmetni stan trajno i nesmetano koristiti pod uvjetima iz tada važećeg Zakona o stambenim odnosima (Službeni list FNRJ 16/59.). Nadalje je utvrđeno da pok. majci tužitelja stečeno stanarsko pravo na predmetnom stanu nije prestalo niti na jedan od za to zakonom predviđenih razloga, slijedom čega je istoj sukladno člancima 1. i 6. Zakona o prodaji stanova pripalo pravo na kupnju predmetnoga stana.

U odnosu na vlasništvo predmetnog stana prvostupanjski sud utvrdio je da među strankama nije sporno da je stan vlasništvo podnositeljice te da isto proizlazi iz povijesnog zemljišnoknjižnog izvatka za zk. ul. br. 11838 k.o. Grad Zagreb. Nadalje je iz povijesnog zemljišnoknjižnog izvatka utvrđeno da je stambena zgrada u kojoj se nalazi predmetni stan na temelju članka 1. i 5. Uredbe o knjiženju prava vlasništva na državnoj nepokretnoj imovini od 3. lipnja 1947. upisana kao društveno vlasništvo, a Zakonom o Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti (»Narodne novine« broj 56/71. i 54/88.) upravljanje tom društvenom imovinom povjereno je Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti (predniku podnositeljice) nakon čega je na temelju prijedloga podnositeljice od 23. rujna 1992. kao organ upravljanja upisana upravo podnositeljica.

Stoga prvostupanjski sud zaključuje da je podnositeljica na zgradi u kojoj se nalazi stan koji je predmetom spora, bila samo nosilac prava upravljanja (korisnik) i to na društvenoj imovini koja joj je bila povjerena, slijedom čega se ne radi o zgradi koja bi bila u privatnom vlasništvu tuženice, radi čega predmetni stan ne može biti u drugačijem pravnom režimu od ostalih stanova u društvenom vlasništvu, pa niti pozivom na članak 27. Zakona o Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti (»Narodne novine« broj 34/91. i 43/96., u daljnjem tekstu: Zakon o HAZU).

3.2. Podnositeljica je tijekom prvostupanjskog postupka isticala da bi se na konkretni postupak trebala primijeniti pravna shvaćanja zauzeta u odluci broj: U-III-3491/2006 i dr. od 7. srpnja 2010. (»Narodne novine« broj 90/10.) prema kojima predmet prodaje ne mogu biti stanovi u privatnom vlasništvu, kao i da tužitelj ne može imati pravo na otkup stana, budući da bi se prisilnom kupoprodajom povrijedilo Ustavom zajamčeno pravo vlasništva podnositeljice.

3.3. Prvostupanjski sud je naveo da se odluka broj: U-III-3491/2006 i dr. ne odnosi na konkretan slučaj slijedom čega ista nije obvezujuća.

Mjerodavni dio obrazloženja prvostupanjske presude glasi:

»Između stranaka nije sporno da je stan koji je predmetom spora, stan vlasništvo tuženice, s time da je isto i utvrđeno razgledavanjem povijesnog zemljišnoknjižnog izvatka za stambenu zgradu u kojoj se nalazi stan koji je predmetom spora, kuća i dvorište na T. ž. f. br. 11, koja stambena zgrada je u zemljišnoj knjizi upisana u zk.ul.br. 11838 k.o. Grad Zagreb.

Razgledavanjem navedenog zk izvatka utvrđeno je i to da je zgrada u kojoj se nalazi sporni stan temeljem propisa čl. 1 i 5 Uredbe o uknjiženju prava vlasništva na državnoj nepokretnoj imovini od 30.06.1947. godine i Zakona o Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti od 13.12.1947. godine, uknjižena kao društveno vlasništvo, a da je na istoj kao organ upravljanja bio upisan prednik tuženice, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, nakon čega je na temelju prijedloga tuženice od 23.09.1992. godine kao organ upravljanja upisana upravo tuženica.

(...)

Imajući u vidu razgledavani povijesni zk izvadak za spornu nekretninu, slijedi da je tuženica na zgradi u kojoj se nalazi stan koji je predmetom spora, bila samo nosilac prava upravljanja (korisnik) i to na društvenoj imovini koja joj je bila povjerena.

Iz naprijed navedenog proizlazi da se upravo iz tog razloga, ne radi o zgradi koja je bila u privatnom vlasništvu tuženice, radi čega predmetni stan ne može biti u drugačijem pravnom režimu od ostalih stanova u društvenom vlasništvu, pa niti pozivom na odredbu čl. 27 Zakona o Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti.

Što se tiče prigovora tuženice da se predmetni stan nalazi u objektu ili na području pod posebnom društvenom zaštitom pa da stoga podliježe zabrani prodaje, isti nije osnovan, jer zgrada u kojoj se nalazi sporni stan ne spada pod posebnu društvenu zaštitu. Samim time što tuženica uistinu predstavlja najvišu znanstvenu i umjetničku ustanovu u Republici Hrvatskoj, ne znači da sva njezina imovina predstavlja imovinu ili objekte pod posebnom društvenom zaštitom, jer da bi se radilo o objektu pod posebnom društvenom zaštitom, potrebno je ispunjenje uvjeta te posebnim zakonom određena zabrana prodaje, što dovodi do jedinog mogućeg zaključka da je potrebno postojanje određene norme koja zabranjuje prodaju takve imovine, što ovdje nije slučaj.

(...)

Budući da raniji davatelj predmetnog stana na korištenje, odnosno tuženica, očito nisu osigurali drugi odgovarajući stan, a rok za osiguravanje drugoga stana je istekao 30.06.2003. godine, to iz navedenog razloga s obzirom na odredbu čl. 8 st. 2 Zakona o prodaji stanova, više nema zapreke za prodaju predmetnog stana i to bez obzira na ustavne odluke Ustavnog suda Republike Hrvatske na koje se tuženica poziva, koja se, između ostalog, niti ne odnose na ovaj konkretan slučaj, da bi stoga bile obvezujuće.«

4. Podnositeljica je u žalbi na prvostupanjsku presudu, između ostalog, istaknula da predmetni stan nije bio u društvenom vlasništvu, već predstavlja privatnu imovinu podnositeljice na temelju članka 27. Zakona o HAZU. Nadalje je istaknula da je nekretnine stjecala izravno donacijama ili građenjem, na koji način je stečena i stambena zgrada u kojoj se nalazi predmetni stan, slijedom čega je prodaja tog stana nedopustiva i prema Zakonu o zakladama i fundacijama (»Narodne novine« broj 36/95. i 64/01.). Podnositeljica se u žalbi ponovno pozivala na odluku broj: U-III-3491/2006 i dr.

4.1. Drugostupanjski sud odbio je žalbu podnositeljice te je potvrdio činjenična i pravna utvrđenja prvostupanjskog suda. Drugostupanjski sud naveo je da žalbeni razlozi predstavljaju vlastitu ocjenu bez realne podloge u rezultatima provedenog postupka, slijedom čega se žalbeni navodi ne mogu prihvatiti.

Mjerodavni dio obrazloženja drugostupanjske presude glasi:

»Zaključuje sud prvoga stupnja kako je tužitelj ispunio sve zakonske pretpostavke za kupnju predmetnoga stana u Zagrebu, T. ž. f. 11 i slijedom čega sukladno odredbi čl. 9. st. 2. ZPS-a, prihvaća tužbeni zahtjev za nadomještanjem ugovora o kupnji istoga. Valja reći, da je sud prvog stupnja nakon valjano provedenog dokaznog postupka za ocjenu rezultata izvedenih dokaza dao logične i valjane razloge, a tako obrazloženo uvjerenje nije moguće s uspjehom pobijati. Tuženik u žalbi samo preocjenjuje izvedene dokaze pa stoga njegova žalba predstavlja samo drugačiju i to pogrešnu ocjenu izvedenih dokaza na koje je ovlašten jedino sud.

Kako žalitelj u žalbi ocjeni prvostupanjskog suda suprotstavlja samo vlastitu ocjenu, a koja je bez realne podloge u rezultatima postupka žalbeni prigovori ne mogu se prihvatiti.

Ovaj sud stoga u cijelosti prihvaća razloge suda prvoga stupnja u odnosu na utvrđeno činjenično stanje i primjenu materijalnog prava pa se temeljem odredbe čl. 375. st. 2. ZPP-a umjesto posebnog obrazloženja poziva na razloge navedene u presudi suda prvoga stupnja.«

5. Podnositeljica je protiv drugostupanjske presude podnijela reviziju na temelju članka 382. stavka 2. Zakona o parničnom postupku (»Narodne novine« broj 53/91., 91/92., 112/99., 88/01. – članak 50. Zakona o arbitraži, 117/03., 88/05. – članak 129. Zakona o izmjenama i dopunama Ovršnog zakona, 2/07. – odluka USRH broj: U-I-1569/2004 i dr., 84/08., 96/08. – odluka USRH broj: U-I-1569/2004 i dr., 123/08. – ispravak, 57/11., 148/11. – pročišćeni tekst, 25/13., 28/13. – članak 145. Zakona o sudovima i 89/14. – odluka USRH broj: U-I-885/2013; u daljnjem tekstu: ZPP). U reviziji je navela da materijalnopravna pitanja važna radi osiguranja jedinstvene primjene zakona i ravnopravnosti građana »jesu pitanje dopustivosti prodaje stanova ... na kojima postoji stanarsko pravo, kad stanovi nisu u društvenom vlasništvu niti su to postali pretvorbom (...).« U pogledu tog materijalnopravnog pitanja podnositeljica je u reviziji navela (pri citiranju izostavljen je poseban način označavanja teksta):

»U kontekstu pitanja prodaje stanova koji nisu u društvenom vlasništvu niti su to postali pretvorbom, a u oviru nužnosti osiguranja jedinstvene primjene prava, posebno se upućuje na izreku pobijane drugostupanjske presude, kao i one I. stupnja, koje su u suprotnosti s pravnim stajalištem Ustavnog suda u predmetima U-III-3491/2006, U-III-2081/2007 i U-III-1243/2010, objavljenim u »Narodnim novinama« br. 90/2010, u kojima su donesene odluke objavljene u »Narodnim novinama« koje su obvezujuće za sudove pred kojima se vodi parnični postupak. U tim odlukama Ustavnog suda Republike Hrvatske izrjekom je i jasno određeno da stanovi Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti ne mogu biti predmet prodaje po Zakonu o prodaji stanova na kojima postoji stanarsko pravo, a ovdje se ne može pozivati na 'stečena prava' tužitelja, jer su cit. odluke Ustavnog suda RH donesene prije prvostupanjske i drugostupanjske presude u ovom parničnom postupku. Odluka Ustavnog suda je akt najvišeg ranga kojim se uspostavlja jedinstvena primjena prava na području RH. Ako je za pravomoćno dovršene postupke prije donošenja odluka Ustavnog suda moglo se reći da se neće dirati u 'stečena prava' onih koji su odkupili stanove HATU, to sasvim sigurno ne može vrijediti i za slučajeve koji su se rješavali nakon takvih odluka Ustavnog suda RH. Ili se očekuje da bi Republika Hrvatska iz svojeg proračuna, dakle na račun poreznih obveznika trebala i dalje obeštećivati HAZU za odluke sudova koje su nesporno protutustavne po pravnom stajalištu Ustavnog suda RH.«

5.1. Rješenjem Vrhovnog suda odbačena je kao nedopuštena revizija podnositeljice, pri čemu je Vrhovni sud utvrdio da revizija iz članka 382. stavka 1. ZPP-a nije dopuštena, niti je podnositeljica u reviziji određeno naznačila pravna pitanja zbog kojih bi revizija bila dopuštena u smislu članka 382. stavaka 2. i 3. ZPP-a.

Mjerodavni dio obrazloženja rješenja Vrhovnog suda glasi:

»Tuženica u reviziji navodi da su materijalnopravna pitanja u predmetu ovog spora koja su važna 'radi osiguranja jedinstvene primjene zakona i ravnopravnosti građana (stranaka u postupku) pitanje dopustivosti prodaje stanova po Zakonu o prodaji stanova na kojima poste stanarsko pravo, kad stanovi nisu u društvenom vlasništvu niti su to postali pretvorbom, zatim pitanje zastare za podnošenje tužbe po općem zastarom roku, a isto tako i pitanje dopustivosti tužbe radi donošenja presude koja zamjenjuje ugovor o najmu stana sa zaštićenom najamninom, ako prije toga nije podnesen pisani zahtjev za sklapanje ugovora o najmu, kao pitanja tko se uopće po zakonu ima smatrati zaštićenim najmoprimcem'. Navodi i da se u 'postupovnopravnom smislu pitanje odnosi na primjenu čl. 8. ZPP koji propisuje zakoniti način ocjene dokaza i utvrđivanja stvarnog činjeničnog stanja, te izradu obrazložene presude koja ne smije sadržavati bitne povrede kao što su one iz čl. 354. st. 2. toč. 11. ZPP'.

Odlučujući o dopustivosti predmetne revizije ovaj sud je ocijenio da tuženica u predmetnoj reviziji nije određeno naznačila pravna pitanja (materijalnopravna niti postupovnopravna) zbog kojeg je revizija podnesena odnosno zbog kojeg bi revizija bila dopuštena u smislu čl. 382. st. 2. i st. 3. ZPP. Naprotiv, pitanja koja revidentica označava kao sporna, previše su uopćena i nisu dovoljno određena da bi